

Stenografični zapisnik

druge seje

deželnega zbora kranjskega

v Ljubljani

dne 28. marca 1908.

Navzoči: Prvosednik: Deželni glavar Franc Šuklje.
Vladni zastopnik: C. kr. deželni predsednik baron Teodor Schwarz in c. kr. deželnovladni svetnik Viljem Haas. — Vsi člani razen: Knezoškof dr. Anton Bonaventura Jeglič, dr. lg. Žitnik.
— Zapisnikar: Deželni tajnik Franc Uršič.

Dnevni red:

1. Branje zapisnika I. deželnozbornske seje dne 27. marca 1908.
2. Naznanila deželnozbornskega predsedstva.
3. Priloga 11. Poročilo deželnega odbora o novih splošnih volitvah za deželni zbor vojvodine Kranjske.
4. Eventualno poročilo ustavnega odseka.

Začetek seje ob 11. uri 38 minut dopoludne.

Stenographischer Bericht

der zweiten Sitzung

des krainischen Landtages

in Laibach

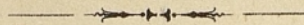
am 28. März 1908.

Anwesende: Vorsitzender: Landeshauptmann Franz Šuklje. Regierungsvertreter: K. k. Landespräsident Theodor Freiherr von Schwarz und k. k. Landesregierungsrat Wilhelm Haas. — Sämtliche Mitglieder mit Ausnahme von: Fürstbischof Dr. Anton Bonaventura Jeglič und Dr. Ignaz Žitnik. — Schriftführer: Landschafts-Sekretär Franz Uršič.

Tagesordnung:

1. Lesung des Protokolls der I. Landtags-Sitzung vom 27. März 1908.
2. Mitteilungen des Landtags-Präsidiums.
3. Beilage 11. Bericht des Landesauschusses, betreffend die neuen allgemeinen Wahlen für den Landtag des Herzogtumes Krain.
4. Eventuell Bericht des Verfassungsausschusses.

Beginn der Sitzung um 11 Uhr 38 Minuten Vormittag.

1. Branje zapisnika I. deželnozborske seje dne 27. marca 1908.

1. Lesung des Protokolles der I. Landtagsitzung vom 27. März 1908.

Deželni glavar:

Visoki deželni zbor! Konštatujem sklepčnost in otvarjam sejo.

Prosim gospoda zapisnikarja, da prečita zapisnik prve deželnozborske seje.

Tajnik Uršič:

(Bere zapisnik I. seje. — Liest das Protokoll der ersten Sitzung.)

Deželni glavar:

Ali je kaj ugovora proti prečitanemu zapisniku?

(Ni ugovora. — Es erfolgt kein Widerspruch.)

Ako ne, ga je smatrati potrjenim.

Prestopamo k drugi točki dnevnega reda:

2. Naznanila deželnozborskega predsedstva.

2. Mitteilungen des Landtagspräsidiums.

Naznaniti imam, da je od vlade prisoten gospod c. kr. deželnovladni svetnik Haas.

Tretja točka dnevnega reda je:

3. Priloga 11. Poročilo deželnega odbora o novih splošnih volitvah za deželni zbor vojvodine Kranjske.

3. Beilage 11. Bericht des Landesauschusses, betreffend die neuen allgemeinen Wahlen für den Landtag des Herzogtumes Krain.

Poslanec dr. Šusteršič:

Prosim besede!

Visoka zbornica! Usojam si gospoda deželnega glavarja prositi, da to točko iz dnevnega reda odstavi.

Deželni glavar:

Ali ni ugovora?

(Ni ugovora. — Es erfolgt kein Widerspruch.)

Predlog je obveljal in 3. točka je odstavljena.

Sedaj pride točka:

4. Eventualno poročilo ustavnega odseka.

4. Eventuell Bericht des Verfassungsausschusses.

Besedo ima gospod poslanec dr. Šusteršič.

Poslanec dr. Šusteršič:

Visoka zbornica! Ustavni odsek je sicer v stanu ustno poročati, toda nemogoče mu je bilo ob prvem času dati poročilo v tisek, kakor to predpisuje opravilnik deželnega zbora. Zaradi tega mi je mogoče podati poročilo le, ako ni nobenega ugovora zoper to, da se poda ustno poročilo, katero sem pripravljen kot poročevalec ustavnega odseka takoj podati.

Deželni glavar:

Ali se gospodje strinjajo z ustnim poročanjem?

Ako ni nobenega ugovora,

(ni ugovora, — Es erfolgt kein Widerspruch.)

je ta nasvet sprejet in jaz prosim tovariša gospoda dr. Šusteršiča, da blagovoli poročati.

Poročevalec dr. Šusteršič:

Ustavni odsek, ki se je takoj včeraj zbral v posvetovanje, še ni bil v stanu skleniti volilne preosnove, kar je popolnoma naravno, ker se vendar tako važen predlog, tako važen zakon, ki sega globoko v politične razmere in v politični razvoj naše dežele, ne more skleniti takorekoč med durmi. Ker pa ustavni odsek hoče nadaljevati svoje delo tudi potem, ko bo deželni zbor odgoden, kar se po informacijah, katere smo sprejeli od visoke vlade, zgodi še danes, zaradi tega je ustavni odsek smatral kot umestno, da konča svoje posvetovanje s predlogom, da bi se ustavni odsek proglasil permanentnim, in da bi potem ustavni odsek po odgodenju deželnega zbora nadaljeval svoje delo in že v prihodnjem zasedanju deželnega zbora predložil izdelani zakonski načrt o spremembi deželnega reda in deželnega volilnega reda. Pri včerajšnjem posvetovanju že se je pokazalo, da je upati, da se doseže med strankami v tem pogledu popolno sporazumljenje. Permanenten ustavnega odseka je pa le mogoča na podlagi posebnega zakona. Zaradi tega predlaga ustavni odsek visoki zbornici, naj sklene tak zakon, katerega bom predvsem prečital v celoti, — saj je popolnoma kratek, — da bo visoka zbornica v položaju, odločiti, ali se poda o tem zakonskem načrtu v podrobno razpravo, ali ne.

Zakonski načrt se glasi tako-le (bere — liejt):

Z a k o n

z dne 1908,

glede posvetovanja o preosnovi deželnega reda in deželnozborskega volilnega reda za vojvodino Kranjsko

Po nasvetu deželnega zbora Svoje vojvodine Kranjske ukazujem tako:

§ 1.

Odbor, ki ga je izvolil deželni zbor vojvodine Kranjske za posvetovanje o preosnovi deželnega reda in deželnozborskega volilnega reda za vojvo-

dino Kranjsko, sme v sedanji funkcijski dobi deželnega zbora tudi po zaključitvi deželnozborskega zasedanja in tudi v tem slučaju nadaljevati svoj posel, ako se deželni zbor odloži.

§ 2.

Poslovanje tega odbora se mora v okviru opravnega reda deželnega zbora omejiti na posvetovanje o preosnovi deželnega reda in deželnozborskega volilnega reda za vojvodino Kranjsko.

Ko odbor, ki je posloval po zasedanju ali po odložitvi deželnega zbora, dovrši svoja opravila, ga zaključi deželni glavar.

Odbor se sme tudi — ako še ni dovršil svojih opravil — na Najvišje povelje zaključiti ali odložiti.

§ 3.

Ako se je odbor vsled Najvišjega povelja odložil ali po dovršenih opravilih zaključil, sme nadaljevati svoje delovanje, ko se deželni zbor zopet snide in o tem posebej sklene. V tem slučaju se gori navedena določila vnovič uporabljajo.

Ako se je pa odbor v smislu §. 2., odst. 3., vsled Najvišjega povelja zaključil, potem ne more več nadaljevati svojega delovanja.

§ 4.

Mojemu ministru za notranje stvari je naročeno izvršiti ta zakon, ki stopi v veljavnost tisti dan, ko se razglasi.

Gesetz

vom 1908,

betreffend die Beratung der Reform der Landesordnung und der Landtagswahlordnung für das Herzogtum K r a i n.
Über Antrag des Landtages Meines Herzogtumes Krain finde ich anzuordnen wie folgt:

§ 1.

Der vom Landtage des Herzogtumes Krain gewählte Ausschuss zum Zwecke der Beratung der Reform der Landesordnung und der Landtagswahlordnung kann innerhalb der gegenwärtigen Funktionsdauer des Landtages auch nach der Schließung der Session des Landtages oder während dessen Vertagung in Tätigkeit bleiben.

§ 2.

Die Wirksamkeit dieses Ausschusses hat sich im Rahmen der Geschäftsordnung des Landtages auf die Vorberatung der Reform der Landesordnung und der Landtagswahlordnung zu beschränken.

Der über die Dauer der Session des Landtages oder während dessen Vertagung in Tätigkeit verbleibende Ausschuss wird nach Beendigung seiner Geschäfte vom Landeshauptmanne geschlossen.

Auch außer dem Falle der Beendigung der Geschäfte kann über besonderen Allerhöchsten Auftrag die Schließung oder Vertagung des Ausschusses erfolgen.

§ 3.

Der im Allerhöchsten Auftrage vertagte oder nach Beendigung der Geschäfte geschlossene Ausschuss kann beim nächsten Wiederzusammentritte des Landtages über besondern Beschluß des letzteren seine Tätigkeit wieder aufnehmen, in welchem Falle auch die vorstehenden Bestimmungen neuerdings Anwendung finden.

Wurde der Ausschuss in Gemäßheit des § 2, Absatz 3, über Allerhöchsten Auftrag geschlossen, so kann eine Wiederaufnahme seiner Tätigkeit nicht mehr stattfinden.

§ 4.

Mein Minister des Innern ist mit der Durchführung dieses Gesetzes, welches mit dem Tage seiner Kundmachung in Kraft tritt, betraut."

Predlagam, da visoka zbornica sklene preiti o tem zakonskem načrtu v podrobno posvetovanje.

Deželni glavar:

Otvarjam glavno razpravo.

Prosim, ali želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Temu ni tako in mi prestopamo v nadrobno razpravo.

Prosim gospoda poročevalca!

Poročevalec dr. Šusteršič:

§ 1. se glasi (bere — liest):

„§ 1.

Odbor, ki ga je izvolil deželni zbor vojvodine Kranjske za posvetovanje o preosnovi deželnega reda in deželnozborskega volilnega reda za vojvodino Kranjsko, sme v sedanji funkcijski dobi deželnega zbora tudi po zaključitvi deželnozborskega zasedanja in tudi v tem slučaju nadaljevati svoj posel, ako se deželni zbor odloži.

§ 1.

Der vom Landtage des Herzogtumes Krain gewählte Ausschuss zum Zwecke der Beratung der Reform der Landesordnung und der Landtagswahlordnung kann innerhalb der gegenwärtigen Funktionsdauer des Landtages auch nach der Schließung der Session des Landtages oder während dessen Vertagung in Tätigkeit bleiben."

Deželni glavar:

Kdo želi besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Nihče, torej bomo glasovali.

Tisti gospodje, ki so za § 1. tega zakonskega načrta, blagovolijo naj ustati.

(Zgodi se. — Geschieht.)

§ 1. obvelja.

Poročevalec dr. Šusteršič:

(bere — lieft):

„§ 2.

Poslovanje tega odbora se mora v okviru opravilnega reda deželnega zbora omejiti na posvetovanje o preosnovi deželnega reda in deželnozbornskega volilnega reda za vojvodino Kranjsko.

Ko odbor, ki je posloval po zasedanju ali po odložitvi deželnega zbora, dovrši svoja opravila, ga zaključi deželni glavar.

Odbor se sme tudi — ako še ni dovršil svojih opravil — na Najvišje povelje zaključiti ali odložiti.

§ 2.

Die Wirksamkeit dieses Ausschusses hat sich im Rahmen der Geschäftsordnung des Landtages auf die Vorberatung der Reform der Landesordnung und der Landtagswahlordnung zu beschränken.

Der über die Dauer der Session des Landtages oder während dessen Vertagung in Tätigkeit verbleibende Ausschuss wird nach Beendigung seiner Geschäfte vom Landeshauptmann geschlossen.

Auch außer dem Falle der Beendigung der Geschäfte kann über besonderen Allerhöchsten Auftrag die Schließung oder Vertagung des Ausschusses erfolgen.“

Deželni glavar:

Želi kdo besede? (Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Nihče, — bomo glasovali.

Tisti gospodje, ki so za § 2., blagovolijo se vzdigniti.

(Zgodi se. — Geschieht.)

§ 2. je sprejet, — prosim, — § 3.

Poročevalec dr. Šusteršič:

(bere — lieft):

„§ 3.

Ako se je odbor vsled Najvišjega povelja odložil ali po dovršenih opravilih zaključil, sme nadaljevati svoje delovanje, ko se deželni zbor zopet snide in o tem posebej sklene. V tem slučaju se gori navedena določila vnovič uporabljajo.

Ako se je pa odbor v smislu § 2., odst. 3., vsled Najvišjega povelja zaključil, potem ne more več nadaljevati svojega delovanja.

§ 3.

Der im Allerhöchsten Auftrage vertagte oder nach Beendigung der Geschäfte geschlossene Ausschuss kann beim nächsten Wiederzusammentritte des Landtages über besondern Beschluß des letzteren seine Tätigkeit wieder aufnehmen, in welchem Falle auch die vorstehenden Bestimmungen neuerdings Anwendung finden.

Wurde der Ausschuss in Gemäßheit des § 2, Absatz 3, über Allerhöchsten Auftrag geschlossen, so kann eine Wiederaufnahme seiner Tätigkeit nicht mehr stattfinden.“

Deželni glavar:

Kdo želi besede? (Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Nihče, — glasujmo!

Prosim, da ustanete tisti gospodje, ki ste za

§ 3.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Sprejeto.

§ 4.!

Poročevalec dr. Šusteršič:

(bere — lieft);

„§ 4.

Mojemu ministru za notranje stvari je naročeno izvršiti ta zakon, ki stopi v veljavnost tisti dan, ko se razglasi.

§ 4

Mein Minister des Innern ist mit der Durchführung dieses Gesetzes, welches mit dem Tage seiner Kundmachung in Kraft tritt, betraut.“

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ne. — Prosim tiste gospode, ki so za § 4., naj blagovolijo obsedeti.

Sprejeto.

Sedaj uvod!

Poročevalec dr. Šusteršič:

Morebiti smem prečitati takoj naslov in uvod?

Deželni glavar:

Prosim!

Poročevalec dr. Šusteršič

(bere — lieft):

„Zakon

z dne 1908

glede posvetovanja o preosnovi deželnega reda in deželnozbornskega volilnega reda za vojvodino Kranjsko.

Po nasvetu deželnega zbora Svoje vojvodine Kranjske ukazujem tako:

Gesetz

vom 1908

betreffend die Beratung der Reform der Landesordnung und der Landtagswahlordnung für das Herzogtum Krain.

Über Antrag des Landtages Meines Herzogtumes Krain finde ich anzuordnen wie folgt:“

Deželni glavar:

Želi kdo besede?
 (Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)
 Ne, — homo glasovali.
 Tisti gospodje, ki so za naslov in uvod zakonca, blagovolijo naj obsedeti.
 Sprejeto.

Poročevalec dr. Šusteršič:

Predlagam, da se takoj izvrši tretje branje.

Deželni glavar:

Gospod poročevalec predlaga tretje branje.
 Ako ni ugovora proti temu, da se izvrši takoj tretje branje? —

(Ni ugovora. — Es erfolgt kein Widerspruch.)
 prosim glasovati.

Gospodje, ki hočejo sprejeti zakonski načrt v celoti, naj blagovolijo vzdigniti se.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Načrt zakona je s tem rešen.

Izročeni mi je bil nujni predlog gospoda poslanca dr. Kreka in tovarišev — nujni predlog, ki je zadostno podpisan.

Prosim gospoda zapisnikarja, da ga prečita!

Tajnik Uršič:

(bere — liest.)

Nujni predlog dr. Kreka in tovarišev.

Deželni zbor skleni:

1. Ustanovi se v Ljubljani dvorazredna slovenska trgovska šola s pripravljivim, oziroma specialnimi tečaji.

2. Deželnemu odboru se naroča, da v prihodnjem zasedanju stavi svoje tozadevne predloge in sploh stori vse pripravljavne korake, osobito tudi radi državne subvencije v to svrhu, da se ta trgovska šola otvori, kakor hitro mogoče.

3. Za omenjene priprave se dovoli deželnemu odboru kredit 6000 kron iz deželnih sredstev.

V Ljubljani, dne 28. sušca 1908.

Schwegel s. r., Mandelj s. r., Dular s. r., Bartol s. r., dr. Krek s. r., Jaklič s. r., dr. Ivan Tavčar s. r., dr. Lampe s. r., dr. Šusteršič s. r., Jos. Lenarčič s. r., Fr. Košak s. r., Povše s. r., I. Zabret s. r., Pirc s. r., Drobnič s. r., Zupančič s. r., Pogačnik s. r., Gangl s. r., Lavrenčič s. r., dr. Janko Vilfan s. r., dr. Fr. Novak s. r., dr. Triller s. r., Fr. Demšar s. r.

Deželni glavar:

Ker je predlog podpisan od zadostnega števila poslancev, je v razpravi in jaz, pozivljem gospoda predlagatelja v zmislu §. 21. našega opravilnika, da blagovoli utemeljevati nujnost ravnokar prečitanega predloga!

Poslanec dr. Krek:

Visoka zbornica!

Naš deželni zbor se je že pečal z vprašanjem, naj bi se ustanovila posebna trgovska šola v Ljubljani, in sicer se je dne 17. julija 1901 sporazumno z vsemi strankami ob izrečnem odobranju gospodov veleposestnikov sklenil sledeči predlog finančnega odseka (bere: — liest):

„Priznava se, da bi bila ustanovitev višje trgovske šole v Ljubljani koristna ter se zato deželnemu odboru naroča, da glede tega, kako naj bo urejena, in glede troškov zanjo stopi v dogovor s c. kr. trgovsko in obrtno zbornico v Ljubljani in da deželnemu zboru v bodočem zasedanju o tem poroča ter mu stavi predloge, pri čemer naj pa ima pred očmi, da letni prispevek dežele ne sme presegati vsote 10.000 K.“

Nujni predlog, ki sem si ga danes v družbi z velečenjenimi tovariši vseh strank te visoke zbornice usodil staviti, je nekoliko različen od tega predloga, ki ga je takrat stavil finančni odsek in sprejela zbornica. Takrat se je namreč mislilo na ustanovitev višje trgovske šole v Ljubljani, katera naj bi še posebej bila, kakor je razvidno iz izjave tedanjega deželnega odbornika dr. Schafferja, dvojezična. Torej naj bi se bila višja trgovska šola ustanovila, katera naj bi imela značaj dvojezičnosti in bila dostopna Slovencem in Nemcem. V tem se torej moj predlog razlikuje, da predlagam, naj se visoka zbornica izreče za ustanovitev slovenske trgovske šole. Tudi v tem se razlikuje, da zahteva, naj se ustanovi dvorazredna trgovska šola, ta posebni tip trgovskega šolstva, ki se je posebno v Avstriji od leta 1888. tako lepo razvil po raznih deželah. Moj predlog zahteva to ustanovitev dvorazredne trgovske šole, medtem ko govori predlog, ki je bil sprejet dne 17. julija 1901, za ustanovitev višje trgovske šole v Ljubljani.

Razlika je tudi ta, da moj predlog meri na to, naj bi se dvorazredna trgovska šola ustanovila v čim najkrajšem času in da daje zato že popolnoma konkretna navodila deželnemu odboru, naj takoj s centralno vlado stopi v dogovor glede subvencije, in deželnemu odboru se že tudi določa posebni kredit, ki bi ga pri svojih prvih korakih utegnil rabiti, medtem ko se sklep iz leta 1901. peča samo s pripravljivimi koraki za ustanovitev višje trgovske šole v Ljubljani.

Dolžan sem bil, najprej to razliko povedati zaradi tega, da pojasnim, v koliko je predlog, ki sem ga stavil, za sedaj opravičen in v soglasju z nameni, katere je takrat soglasno izrazil deželni zbor s svojim sklepom.

Trgovsko šolstvo je v Avstriji, to lahko rečem, med vsemi državami na kopnem najlepše razvito in celo Nemčija se uči od nas. Jako častno je za nas, da se učne knjige, recimo dr. Kreibiga o trgovski aritmetiki ali trgovska geografija dr. Deckerta, rabijo v Nemčiji tako, kakor pri nas in tudi Kleibel-

nova trgovska korespondenca se rabi v nemščini tudi na Nemškem, rabi pa prevedena tudi v raznih drugih deželah.

Za trgovsko šolstvo je osrednja naša vlada pokazala zlasti od leta 1888., ko je naučno ministrstvo dne 26. junija izdalo poseben odlok glede na nadzorstvo trgovskih šol, veliko vnemo in v državnem proračunu imamo mi veliko vsoto, s katero se trgovsko šolstvo podpira. Od te vsote naša Kranjska dežela ne dobi nobenega beliča, kakor da bi naša dežela trgovine sploh ne imela in kakor da bi sploh nobene izobrazbe glede na trgovstvo ne potrebovala. Zlasti se je izkazal tip dveletnih trgovskih šol s pripravljivim tečajem. Da gospode z namenom teh dveletnih trgovskih šol seznanim, naj ob kratkem iz vzornega statuta, ki je pri vseh dveletnih trgovskih šolah bistveno sprejet, omenjam sledeče:

Šola stoji pod vrhovnim nadzorstvom naučnega ministrstva, v administrativnem oziru vodi nadzorstvo deželna vlada. Za administrativno in za vodstvo v finančnih stvareh se izbere poseben kuratorij. V to šolo se sprejemljejo gojenci, ki so že izstopili iz ljudske šole in ki se izkažejo za sposobne. Ne zahteva se nobena posebna predizobrazba, pač pa se zahteva, da se izkaže neko gotovo znanje, katero mora služiti kot gotova podlaga nadaljnji izobrazbi, in v ta namen, da se določi, kaj naj se zahteva kot predizobrazba, v ta namen je v statutu določeno, naj se od vsakega gojenca, ki hoče vstopiti v trgovsko šolo, zahteva, da zna toliko, kar se v pripravljivem tečaju za te šole uči. Ako napravi kdo izpit iz tvarine, ki se uči v pripravljivem tečaju, potem vstopi takoj v prvi letnik, če ne, lahko poskusi svojo srečo v pripravljivem tečaju.

Obligatni predmeti so v trgovski šoli ti-le: Učni jezik, trgovska aritmetika, korespondenca, vaje v komptoarju, obojno knjigovodstvo, vzorni komptoar, trgovsko in menično pravo, trgovska geografija, nauk o blagu, lepopisje in stenografija.

Neobligatni predmeti so zlasti en tuj jezik, zlasti v prvi vrsti drugi deželni jezik.

Pouk sme trajati k večjemu 28 ur, ravno zaradi tega, da imajo gojenci priliko za vaje in učenje potrebnega tujega jezika.

Ta šola je jako gibčna zaradi tega, ker nima nobenih težav glede na vzprejem, ampak se zahteva od dotičnih mladeničev samo znanje, kolikor ga daje pripravljavni tečaj, oziroma, če tega znanja nimajo, se v kolikor ga nimajo, lahko izpopolni v pripravljivem tečaju. Je pa tudi zato gibljiva, ker se združijo v šolo lahko po bistvu vsakovrstni specialni kurzi. Taki specialni kurzi, vpeljani pri raznih takih šolah so na primer enoletni kurzi za dekleta. Gotovo je vprašanje važno, kako podati s primerno izobrazbo našim dekletom sposobnost, da si morejo same služiti kasneje svoj kruh ali pa tudi kot soproge pomagati svojim možem. Jasno je, da je v tem oziru trgovska izobrazba jako velike važnosti.

Potem imamo lahko še druge vrste kurze. Za srednješolce, ki bi se hoteli posvetiti trgovskemu

poklicu, se lahko ustanovi enoletni kurz, pri katerem bi se lahko naučili vsega, kar je potrebno za človeka, ki hoče vstopiti v trgovsko prakso. Potem se lahko ustanove kurzi za že praktične trgovce same, kurzi o bančnih poslih, kurzi o združništvu in kurzi glede na prometno politiko in prometne stvari. To je vse združljivo s to dvorazredno trgovsko šolo. Po moji sodbi bode, ako bo šola dobila dobro vodstvo, ker od tega je nazadnje vse odvisno, in skrben kuratorij, mogoče, za vse te potrebe v naši deželi v tej šoli preskrbeti. Jaz bi omenil samo eno posebno stvar, ki je zlasti za našo deželo občutno potrebna, ki je sicer neki novum, ampak je na drugem mestu že našla jako topel odziv pri vseh interesiranih krogih, namreč naj bi se pri tej dvorazredni trgovski šoli tudi ustanovili kurzi za združništvo. Danes ni v Avstriji nobene šole, kjer bi mogli mi voditelje večjih zadrug vzgajati. Eno samo tako šolo, ki je fistim, ki znajo nemški, dostopna, imamo v Darmstadtu, in na tej šoli so se že šolali trije Slovenci. Vsled tega je jasno, da je potreba za tako šolo dana. Da združništvo napreduje, o tej stvari smo si vsi edini, potrebuje združništvo predvsem izobraženih voditeljev (Poslanec Jaklič: — Abgeordneter Jaklič: „Res je!“). Ako ne bo poskrbljeno za to plat združništva, potem bo združništvo, naj se snuje od katerekoli strani, zvodeno, bo propadlo.

Vsled tega mi je stvar tako na srcu, da sem se usojal to posebej v svojem utemeljevanju povedati. Sedaj pa še par splošnih opazek.

Diference, katere se pri razpravljanih o trgovskem šolstvu pojavljajo, ali bodi trgovska šola akademija, ali bodi trgovska šola samo taka šola kot jo mi mislimo, to je dvorazredna trgovska šola, te difference so po mojih mislih postranskega pomena. Mi ne smemo prezreti, da sta obe šoli, akademija in dvorazredna trgovska šola, v eni vrsti vsled tega, ker obe šoli nameravata vzgajati praktične trgovce, nimata pa namena, vzgajati oseb, ki bi pohajale potem v kako višjo šolo. Ne gre se za srednje šole, ampak za strokovne šole, ki imajo namen, dati gojencu toliko vzgoje, da more po dovršeni šoli vstopiti v prakso. In vsled tega se sme vprašanje, ali naj se ustanovi višja trgovska šola ali dvorazredna trgovska šola, meriti samo po potrebi v življenju. Praksa, ki zahteva višje izobrazbe, bo zahtevala v akademiji vzgojenih moči, praksa, ki ne potrebuje višje izobrazbe, bo nasičena z osebami, izobraženimi v dvorazredni trgovski šoli. Vprašanje torej, kaj naj ustanovimo, to vprašanje mora ostati odprto. Mi moramo ustanoviti vse, kar potrebujemo, toda gotovo je, da danes v prvi vrsti potrebujemo praktične trgovce, ne izobražene za velike tvrdke, katerih nimamo, ampak za to trgovstvo, kar ga imamo sedaj v naši domovini. Zato po mojih mislih vprašanje akademije, trgovske višje šole, ne sme stopiti z dnevnega reda. Stoji v razpravi, dejanska potreba pa nas mora potem prisiliti do tega, da, kadarkoli bomo videli, da je taka šola za našo trgovino potrebna, jo tudi ustanovimo. Ene stvari pa se moramo varovati, in k tej bi nas prevelika gorečnost mogla zapeljati, ne ustanavljajmo

šol, v katerih bi za svoj denar imeli vzgajati osebe, ki bi si potem v tujini morale iskati kruha.

V tem oziru je treba vse naše strokovno šolstvo, poljedelsko, obrtno itd., temeljito preobraziti. Dovoljeno naj mi bo opozoriti, da je nižjeavstrijski deželni zbor l. 1873. sklenil poseben zakon o trgovskem šolstvu in da bi bila lepa in važna naloga našega deželnega zbora, vzeti v roko strokovno šolstvo in skleniti za vse te vrste šole prilagodeni zakon. To je skupno polje, pri katerem se bo videlo, da interesi agrarcev ne morejo in ne smejo uničevati interese drugih slojev. Prišli bomo do prepričanja pri tem delu, da veliko teh besed in gesel, ki se danes v javnosti naši oglašajo, sloni samo v neznanju, v naši zaostalosti, v tem, da ne umevamo situacije tako, kakršna je. Samo ena formula: razlika med konsumenti in producenti, boj proti trgovstvu itd.! Gospoda, to ni res, da bi bil kmet samo producent. On je tudi konsument in industrija potrebuje kmeta ravnotako za svoje izdelke, kakor mesto kmeta. Le pomisli naj se, kakor danes stoje stvari na kmetih, koliko izdatkov gre za industrijske izdelke, posebno, kjer se preveč gleda na cunje (Poslanec dr. Tavčar: Abgeordneter Dr. Tavčar: „Sam ima pa rožce!“ — Veselost — Heiterfeit). To nič ne stane; jaz bi raje videl, da bi tisti, ki nosi drago obleko, mesto nje vtaknil cvetko v svojo obleko (Veselost — Heiterfeit). Torej v tem oziru je gotovo na kmetih mnogokje več izdatkov za manufakturo, za stvari, ki so industrijskega značaja, kakor bi se na prvi pogled mislilo. Torej v bistvu je kmet v svojem značaju mnogokrat veliko bolj konsument, kot producent. Zaradi tega je treba v tem oziru napraviti na vsak način večjo jasnost, za jasnost nam je pa treba predvsem izobrazbe in ravno v tej stvari, ki je danes v razpravi, manjka pri nas izobrazbe. Trgovska izobrazba po mojem prepričanju ne sme biti samo stvar zasebnikov, ampak mora postati last najširšim slojem. Mi ravno preziramo pri legislativi in drugem vzgojnem delu to dejstvo, da je tudi kmet trgovec, da je tudi obrtnik trgovec, da mora biti vsak gospodar trgovsko izobražen. Osnovni pojmi knjigovodstva, geografije, svetovnega prometa, in sicer naj si bo denarnega ali drugega prometa, v kolikor se tiče pogojev, po katerih se promet vrši, n. pr. železnic itd., so stvari, ki bi morale biti last vsakega, ki vstopi v življenje. Brez tega znanja je človek nesposoben se samostojno gibati in nesposoben vstopiti v javno življenje, da bi mogel potrebe svojega stanu politično razumevati. Jaz odkrito povem, da sem jaz za politični vpliv, da ga vsak sloj skuša doseči na svojo plat. To je prav, to je popolnoma pravilno, toda kakor so danes razmere, in po svojih skušnjah smem reči, v deželnem in državnem zboru, moram videti, da ravno tega umevanja, v kakšni zvezi je stanovska potreba s politiko, tega razumevanja manjka. To pa zato, ker manjka trgovske izobrazbe, kakor sem jo prej omenil. Naj stoji kdo na kakršnemkoli stališču, ali na stališču socialca, ki teži po tem, da bi se trgovstvo kolikor mogoče razvi-

jalo v družbah, v društvih, ali na stališču individualista, individualnega gospodarstva: izobrazbe je predvsem treba. To je gotovo. Kako se bodo stvari razvijale, bomo videli, ampak izobrazba je predvsem potrebna.

In še nekaj. Tudi način, kako hočemo podpirati in pospeševati produkcijo, tehniko, je popolnoma napačen. Po izkušnjah, kakor nam jih podaja veda, zgodovina gospodarskega razvoja raznih držav, po izkušnjah, katere imamo priliko sami registrirati v naši ožji domovini, po teh izkušnjah moramo reči, da se produkcijska tehnika ne da izboljšati temeljito, ako se prej ne dobi trgovske izobrazbe in trgovskega dela. Mi smo tako delali: Učimo kmeta, kako naj zemljo izboljšuje, kako naj svojo živinorejo izboljšuje itd. Nismo pa mislili, da bomo kmeta za to pridobili šele potem, ko se mu pokaže, da če se bo lotil tega in tega, da bo potem tudi dražje prodajal. To je pot, katero nam mora odpreti ravno trgovina. Trgovina je tisti ključ, po katerem šele se v splošnosti ljudske mase pridobi za gospodarski napredek.

Iz vseh teh razlogov prosim, naj se priložnost, katera se ponuja naši deželi, Bog daj, da že letošnje leto, ne zavrže. Upati namreč smemo, da bo mogoče že letošnje jesen otvoriti dvorazredno trgovsko šolo s pripravljivim tečajem. (Živahno odobranje na levi. — Lebhafter Beifall links), in brez vsakega dvoma bo pri transakcijah, ki jih bo imel deželni odbor, ako se sprejme moj predlog, s centralno vlado, veliko vplivalo to, če se bo moglo reči, da je ves deželni zbor ta predlog soglasno sprejel.

(Živahno odobranje in ploskanje na levi. — Lebhafter Beifall und Händeklatschen links.)

Deželni glavar:

Preden otvorim debato, opozarjam na določbo § 21. našega opravilnika, da se mora debata omejiti zgolj na nujnost.

K besedi se je oglasil gospod poslanec Lenarčič.

Prosim!

Poslanec Lenarčič:

K jako obširnim izvajanjem g. predgovornika imam le malo pripomniti.

On se sicer ni oziral samo na nujnost, marveč je šel zelo tudi v meritorni del tega vprašanja. Vendar se mi pa zdi ta način utemeljevanja potreben in zato se dotaknem tudi jaz nekoliko merita.

Gospoda moja! Če sem se oglasil k besedi, storil sem to, ker se mi je zdelo potrebno pojasniti, in sicer pojasniti v zadevi višje trgovske šole. Ko se je l. 1901. sklepalo o tej stvari, bila je vsa zbornica prepričana o potrebi, da se ustanovi višja trgovska šola. Predpriprave za to višjo trgovsko šolo so se bile med tem časom izvršile, žalibog pa deželni odbor ni bil v položaju, da bi mogel visoki

zbornici poročati o tej zadevi. Sedaj ima deželni odbor že na razpolago podrobne podatke, kateri se nanašajo na višjo trgovsko šolo, in treba je le, da to naročilo, katero je dobil od deželnega zbora, izpolni in v kratkem času pride s primernim predlogom za osnovanje višje trgovske šole.

Gospod predgovornik je na dolgo in široko utemeljeval potrebo trgovske izobrazbe. Gotovo je vsa visoka zbornica prepričana, da je trgovska izobrazba neobhodno potrebna. Vendar je treba vpoštevati okolnost, da je za trgovski stan, oziroma za naše praktično življenje potreba ljudij, kateri so v svoji stroki, oziroma za svoj delokrog dovolj izvežbani. Dvorazredna trgovska šola pa nam ne more popolnoma zadostovati, marveč more pokriti šele eno potrebščino, to namreč, da nam izobrazijo ljudi, ki bi bili pod višjim vodstvom v stanu opravljati tisto, kar je neobhodno potrebno za racijolno trgovstvo, ne pa ljudij, kateri naj bi samostojno vodili kako podjetje. Kajti izobrazba učenca, kateri naj bi pohajal to dvorazredno trgovsko šolo, ne bi bila na tisti stopnji, kakor se jo potrebuje dandanes za vodstvo kakega večjega podjetja; in če je gospod predgovornik omenil, da nimamo velike trgovine, mu ne morem popolnoma pritrditi. Res se ne moremo kosati s kakimi drugimi deželami, kjer so bile ugodnejše produkcijske in trgovske razmere, oziroma kjer je tudi politični položaj pripomogel, da se je trgovski stan bolj razvil, vendar je tudi pri nas ta potreba po višji trgovski šoli — in ta potreba raste od dne do dne. Mi potrebujemo samostojno mislečih ljudij, kateri svoj posel do konca izpeljejo. Dandanes ne zadostuje, da zna kdo malenkostne stvari, n. pr. malo korespondence in mogoče tudi pod drugim vodstvom knjigovodstvo. Ljudij, ki so zmožni samostojno delati nam vzlic temu, da imamo neko nižjo trgovsko šolo in ljudi, ki so se izobrazili po drugih deželah, manjka. Manjka nam n. pr. ljudij, kateri bi mogli samostojno bilancirati. Kdor pozna praktično življenje, mi bo pritrdil, da je tako. In raditega stojim v imenu svoje stranke na tem stališču, — in mislim, da sem v tem oziru v soglasju s celo zbornico, — da je vprašanje glede višje trgovske izobrazbe, glede višje trgovske šole danes tako nujno, kakor je bilo. (Poslanec Plantan: — Abgeordneter Plantan: „Tako je!“) Vendar se prilagodim temu predlogu, kateri je danes v razpravi, ker ne smemo izgubiti trenutka časa, da dobimo podporo, katero bomo od centralne vlade brez dvoma dobili, ker je brez dvoma temu zistemu, kakor ga je opisal g. predgovornik, v obilni meri naklonjena.

Jaz bi opozoril še na neko okolnost, katera je velike važnosti, katero pa je gospod predgovornik samo mimogrede omenil; to so: vzorni komptoarji. Gospodje, kateri so se podrobneje pečali s trgovsko izobrazbo, bodo vedeli, da so ti vzorni komptoarji redno pri trgovskih šolah že vpeljani, najnovejši pri novootvorjeni dunajski trgovski akademiji, katero je gospod deželni glavar s svojim pohodom posetil. Gospoda moja, dotičen vzorni komptoar je

tudi za nas neobhodno potreben in jaz sem tega mnenja, da naj deželni odbor, kateri se bo imel s tem pečati, delal na to, da se ta vzorni komptoar, kateri je tudi v načrtu nižje trgovske šole, takoj vpelje. Če tudi danes ni tistih učencev, kateri bi bili za to že sposobni, bi pa sprejela vsaj ljudi iz praktičnega življenja. Kajti mi imamo vse polno ljudij, kateri so že v praktičnem življenju delujoči, toda nimajo znanja, katero je potrebno. Ljudje iz prakse naj se tam izvežbajo, naj pod primernim vodstvom popolnijo svoje znanje in potem naj stopijo v življenje in potem bodo mogli zastopati svoje interese in pravilno voditi zavode, kateri so njihov delovanju izročeni.

S tem mislim sem pojasnil stališče, katero zavzemam tukaj in katero zavzema gotovo vsa zbornica.

Landeshauptmann :

Zum Worte ist weiters gemeldet der Herr Abgeordnete Dr. Eger.

Abgeordneter Dr. Eger:

Zu dem in Verhandlung stehenden Gegenstande habe ich nachstehendes zu bemerken:

Wir werden sowohl für die Dringlichkeit des Antrages als auch für den Antrag selbst stimmen, weil die Handelsschule den Bedürfnissen der slovenischen Bevölkerung entsprechen dürfte, wir tun dieses jedoch in der Erwartung, daß jene Faktoren, die für die zweiklassige slovenische Handelsschule aufkommen werden, für die deutschen Handelsschüler durch Schaffung von Stipendien in der Höhe des an der bestehenden privaten Handelsschule zu entrichtenden Schulgeldes Vorsorge treffen.

Es ist voranzusehen, daß der Besuch der zu errichtenden slovenischen Handelsschule auch mittellosen Schülern dadurch möglich gemacht wird, daß man denselben das Schulgeld erläßt und die Schulrequisiten kostenlos zur Verfügung stellt. Mittellose deutsche Landesfinder, insbesondere von Gottsche, werden von dieser Wohlthat keinen Gebrauch machen können, und diesen soll der Besuch der Wahr'schen Handels-Lehranstalt dadurch möglich gemacht werden, daß man Stipendien in der Höhe des an derselben zu entrichtenden Schulgeldes und Lehrmittelbeitrages schafft.

Die hierfür aufzuwendenden Summen werden sich gewiß in einem sehr bescheidenen Verhältnisse zu den Kosten der Errichtung und Erhaltung der Landes-Handelsschule bewegen und deshalb geben wir der Erwartung Ausdruck, daß unserem Wunsche Rechnung getragen werden wird.

Deželni glavar :

Želi še kdo besede? (Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.) Ako ne, bomo glasovali najprej o nujnosti.

Pozivljam tiste gospode, ki so za nujnost, vstati!

(Zgodi se. — Geschieht) Sprejeta. (Klici na levi: — Ruufe links: „Soglasno sprejeta!“) S o g l a s n o sprejeta.

Sedaj bomo glasovali za meritornost, če nihče ne želi poprej še besede v meritornem oziru. — (Nihče se ne oglasi, — Niemand meldet sich), torej glasujmo!

Gospodje, ki so za meritornost predloga, naj blagovolijo vstati! (Zgodi se. — Geschieht.) Poslanec dr. Šusteršič — Abg. Dr. Šusteršič: „Soglasno sprejeta!“ — Živahno odobravanje in ploskanje na levi. — Lebhafter Beifall und Händeklatschen links.) Soglasno sprejeto.

Gospoda moja!

S tem je končam dnevni red današnje seje.

Preden se seja zaključi, dovolite mi, da s tega mesta spregovorim par besed, ki mi leže na srcu. Spominjati se moram namreč onega moža, kateremu gre velik del zasluga za to, da je dežela mogla preboleti vihre dolgotrajne deželnozborske obstrukcije. Vi veste, gospoda moja, da mislim tu na svojega prednika na tem mestu, na prejšnjega deželnega glavarja Otona pl. Detelo.

Mož je dolgo let služil deželi. L. 1878. uže so mu izkazali volilci zaupanje s tem, da so mu poverili mandat deželnega poslanca. L. 1883. bil je poslan v deželni odbor in l. 1891. je Njega Veličanstvo imenovalo ga deželnim glavarjem.

Jaz mislim, gospoda, da to je redki slučaj, kateri se bo težko kmalu zopet ponovil v naši domovini, da bi kdo skozi dolgih 17 let stal na čelu avtonomne deželne uprave. In ves ta čas, gospoda moja, kazal se je Detela pravega moža. Bil

je čist, značajan, nesebičen rodoljub. Skrbno je vedno varoval deželne interese in ako se kdaj spiše zgodovina kranjskih deželnih financ, se bo moral tisti zgodopisec spominjati onih velikih zaslug, katere si je stekel bivši g. deželni glavar.

Jaz mislim da govorim vsem iz srca, ako po tej drugi seji, katera se je zopet tako stvarno razvila in zvršila, izrečem, da ne bosta dežela kranjska in zastop njen nikdar pozabila velikih zaslug bivšega deželnega glavarja. (Živahno odobravanje — Lebhafter Beifall.)

C. kr. deželni predsednik baron Schwarz:

Konstatujem z zadoščenjem, da so se mnenja glede volilne preosnove pojasnila in da so se gospodje zedinili o podlagi, na kateri se imajo vršiti nadaljnje razprave. Ker se je s tem doseglo, kar je bilo za trenotek mogoče, izrekam na podlagi dotičnega pooblastila, da je deželni zbor kranjski vsled Najvišjega povelja Njegovega Veličanstva presvitlega cesarja z današnjim dnem odložen.

Hoher Landtag!

Mit Befriedigung kann konstatiert werden, daß hinsichtlich der Wahlreform die Meinungen sich bereits zu klären beginnen und daß sich die Herren bereits über die Grundlagen geeinigt haben, auf welchen die Verhandlungen weiterzuführen sein werden. Nachdem damit erreicht ist, was für den Augenblick erreichbar war, erkläre ich über diesbezügliche Ermächtigung den Landtag im Allerhöchsten Auftrage mit dem heutigen Tage als vertagt.

Konec seje ob 12. uri 40 minut popoldne. — Schluß der Sitzung um 12 Uhr 40 Minuten Nachmittag.

